

Om Mani Padme Hum #8 deel 1

Aha!

25 December 1987 's morgens in Gautama de Boeddha Auditorium.

Vraag 1

Geliefde meester,

Een paar weken geleden was ik wakker, en plotseling was er enkel gepraat. Er was geen spreker. Jarenlang had ik geluisterd naar de uitspraak dat de waarnemer en wat waargenomen wordt, één zijn. Ik zag dat er geen kamer was, dat een denker niet noodzakelijk was; enkel bewustzijn en het ontstaan van verschijnselen. In plaats van uit bed te springen, draaide ik me om en sliep.

Inzicht lijkt op een zacht briesje, een fluistering. Wilt u iets zeggen over de niet-dramatische kwaliteit van echt inzicht?

Deva Amrito, J.Krishnamurti heeft het wereldwijd bekend gemaakt dat 'de waarnemer is wat waargenomen wordt.' Ik wil hem volledig aanvechten. Zodra er geen waarnemer is, is er niets om waargenomen te worden. De waarnemer en wat waargenomen wordt, verdwijnen tegelijkertijd – en er is alleen stilte; noch de kenner noch het gekende.

Dit is iets dat heel ingewikkeld is om te begrijpen, want de mind wil altijd dualiteit. Met beide is de mind volkomen op zijn gemak. De kenner en het gekende... en die twee creëren altijd het derde, de kennis. En dan komt er geen eind aan deze eindeloze teruggang.

Mijn eigen stilte houdt in dat er geen waarnemer is en er is niets waar te nemen. Daarom kan er niets over gezegd worden. Zodra je het zegt, lieg je.

Het is één van de redenen dat Lao Tse nooit iets zei, nooit iets schreef. Hij had een grote schare van volgelingen, maar een hele vreemde schare van volgelingen. Iedere discipel was gekomen om te luisteren, om te begrijpen, om te kennen, maar Lao Tse weigerde zijn hele leven lang hardnekkig om iets over waarheid te zeggen, of iets over waarheid te schrijven. Hij was bereid waar dan ook over te praten – maar de mensen waren gekomen om over de waarheid te weten...

Uiteindelijk kwam de dag. Lao Tse vertrok naar de Himalaya om de eeuwige vrede van die prachtige bergen binnen te gaan. Maar de keizer van China was er ook in geïnteresseerd om te weten wat Lao Tse verborgen had en niet verteld had, zelfs niet eens een hint gegeven over wat de waarheid is. Hij gaf bevel alle grenzen voor Lao Tse te sluiten: 'Hij kan China niet verlaten tenzij hij iets over de waarheid schrijft.'

Lao Tse werd opgevangen toen hij de grens naar de Himalaya overstak – met respect, met liefde; de keizer was geen vijand maar een discipel.

De keizer zelf was daar aanwezig, want dat was de route waarvan ze vermoedden dat hij die zou nemen naar de Himalaya. Een prachtig huis was voor hem in gereedheid gebracht zodat hij kon uitrusten en zijn ondervinding van de waarheid opschrijven. Tenzij hij dat deed, zouden de deuren voor hem niet opengaan, en hij werd continu bewaakt. Dit was een vreemde situatie – waarschijnlijk was geen enkele meester ooit met een dergelijke situatie geconfronteerd – geladen geweren in de handen van de discipelen!

En we kunnen de situatie van de discipelen begrijpen: ze wilden de belangrijkste ondervinding van de waarheid voor de komende generaties bewaren. Onder dwang sloot Lao Tse zich op in het huis en schreef een klein boek. De eerste zin in dat boek luidt: 'Dat wat

gezegd kan worden, kan niet waar zijn. Dat wat geschreven kan worden, moet wel een leugen zijn. Denk aan deze twee uitspraken terwijl je mijn boek leest.'

Zelfs geladen geweren kunnen een meester niet dwingen iets te zeggen dat niet gezegd kan worden. Toen de keizer het boek kreeg, werd Lao Tse vrijgelaten. Maar hij had ze om de tuin geleid. Als je aan deze uitspraken denkt, dat de gesproken waarheid onwaar wordt, en de geuite waarheid de hoedanigheid verliest waar te zijn – als je aan deze voorwaarden moet denken bij het lezen van het boek, heeft het in feite geen zin het te lezen! Maar Lao Tse was vertrokken.

Wat was voor Lao Tse de moeilijkheid? Omdat iedere Tom en Dirk en Harry over de waarheid praat. Alleen een Tom, een Dirk en een Harry kunnen over de waarheid praten omdat ze er niets van af weten. Die stilte binnengaan waar de twee verdwijnen...

Krishnamurti koos ervoor te zeggen dat wanneer de twee verdwijnen, er maar één overblijft. Maar dat is in strijd met alle mystieke ervaringen in de wereld. Want als er één overblijft, bevindt de ander zich vlak om de hoek; je kunt niet bedenken wat één betekent als je niet enig idee hebt van de twee.

Shankara, een groot mysticus uit India probeerde het op een andere manier, in plaats van één te gebruiken. Het maakt niet veel verschil, maar het is beslist beter dan de idee van J.Krishnamurti. Shankara zegt dat er een non-dualiteit overblijft. Hij zegt niet dat er één overblijft, omdat één je aan twee doet denken. Hij draait het proces om. Hij zegt dat de twee er niet meer zijn – dat doet je aan de één denken. Maar zelfs op een indirecte manier je eraan doen denken, is nog altijd hetzelfde.

Misschien dat Gautama Boeddha heel dicht komt bij het zeggen van het onzegbare, maar ik zeg 'heel dicht.' Ik beweer niet dat hij het heeft gezegd – bijna. Hij ontkent liever dan dat hij bevestigt. Krishnamurti bevestigt: 'De waarnemer is wat waargenomen wordt.' Gautama Boeddha zegt: 'Noch is er een waarnemer, noch is er wat waargenomen wordt.' In de hele historie van de mensheid komt hij misschien het dichtst erbij. Hij ontkent eenvoudig, en zijn ontkenning is van dien aard dat hij de idee van één niet provoceert, noch de waarnemer noch wat waargenomen wordt. En hij houdt zich stil over wat er overblijft. Alleen maar zuivere stilte, zelfs niemand om het te ervaren, zelfs niemand om het uit te drukken.

Ik herhaal dat J. Krishnamurti in zijn lange leven van negentig jaar duizenden mensen in verwarring gebracht heeft. Als je het mij vraagt, Amrito, zeg ik alleen maar, wees er stil over. Laat het met rust. Probeer niet te beschrijven wat het is.

Dat is in de mind een intense kriebel, om alles te omschrijven. Tenzij de mind het omschrijft, blijft de kriebel. Het is een soort ziekte. Wanneer alles tot stilstand gekomen is, wanneer je niet bent, wie gaat er dan ervaren? Wie gaat er dan waarnemen, wat gaat er waargenomen worden? Alleen maar een stilte... je bent erin verdwenen en wat waargenomen wordt, is er ook in verdwenen.

Dit is onzegbaar en blijft onzegbaar. Hoe dicht je er ook bij komt, je bent nog steeds ver weg. Mijn opvatting is het gewoon vermijden erover te praten. Noem het niet. Ervaar, maar er moet niet iemand zijn die erwaart.

In het gewone menselijk leven is er niets dat met deze ervaring vergeleken kan worden – dat schept een geweldige moeilijkheid. Overigens bepaalde aanwijzingen, bepaalde hints... en allerlei manieren zijn geprobeerd:

'Het is één.'

'Het is niet twee.'

'Het is dit noch dat.'

Maar een ding is er overgebleven, en dat probeer ik:

Het gaat erom dat je geen waarnemer bent, noch dat er iets is dat waargenomen wordt. Een zuivere oceanische uitgestrektheid, een volkomen stilte die op geen enkele manier tot taal herleid kan worden...

Maar de mind is slimmer dan je begrijpt dat hij is. Ik lees je vraag voor om je te laten zien hoe de mind alles via de achterdeur aandraagt. 'Een paar weken geleden was ik wakker...' Jij was er en je ervoer ook dat je wakker was. De waarnemer was er, wat waargenomen werd, was er. De dualiteit volgde je volledig.

'... en merkte plotseling dat er enkel gepraat was...' Nog altijd de dualiteit – wie onderging het gepraat? Jij was er nog altijd, terwijl je luisterde naar het gepraat. Omdat je luisterde, dacht je dat er enkel gepraat was, maar het gepraat kan niet bestaan zonder een luisteraar. Dit is iets dat je moet begrijpen.

Denk je dat, zodra je kamer verlaat en die afsluit, je kleren in de kamer dezelfde kleur blijven houden? Dat het wit, wit blijft, dat het blauw, blauw blijft, dat het groen, groen blijft? Je hebt het mis. Zodra je buiten de kamer bent en er niemand is om te kijken, verdwijnen kleuren. Voor het bestaan van een kleur, zijn de ogen absoluut noodzakelijk. Wie gaat die kleur zien? Doorgaans denken we niet zo – dat op het moment dat je je kamer verlaat alles verandert – maar het is een wetenschappelijk feit, dat tegelijk met jou elke kleur verdwijnt. En zodra je door het sleutelgat kijkt, komen ze allemaal terug! Het lijkt vreemd, maar het hele leven is zo.

Je staat ergens en kijkt naar de zon. Er is licht, enorm mooi. Maar sluit dan je ogen: voor jou is de zon niet langer een licht, en hij brengt geen kleuren meer voort. Alle bloemen verliezen voor jou hun gekleurdeheid.

Het is geen nieuwe vraag. Bijna vijfduizend jaar lang hebben in India de filosofen die besproken, en de discussie gaat zelfs in deze eeuw nog altijd door. Bradley, een Engelse filosoof, en zijn collega Bosanquet, hielden vol dat als iemand doof is, er voor hem geen geluiden bestaan, en als alle mensen doof worden er geen geluiden zijn. Als alle mensen blind worden zijn er geen kleuren, geen bloemen, geen regenbogen, geen sterren. Het lijkt erg onlogisch, omdat de bloem haar eigen kleur heeft... Ze heeft die niet.

Dit vreemde experiment heeft uiteindelijk tot de conclusie geleid dat wanneer je een kleur als rood ziet, het alle kleuren zijn behalve rood. Waarom lijkt het rood? Omdat de zonnestrallen op je lichaam vallen, op de bloemen, op de bomen; iedere bloem absorbeert stralen vanuit de zeven kleuren van de regenboog. Als mogelijkwerwijs alle kleuren geabsorbeerd worden, dan lijkt de bloem zwart. Maar als de bloem er resistent tegen is en niet het rood niet geabsorbeerd laat worden, dan lijkt de bloem rood. Het rood is de weerkaatste zonnestraal die je oog bereikt. En als de bloem de hele reeks van zeven kleuren weerkaatst, dan lijkt ze wit.

Het is niet toevallig dat in alle tradities ter wereld wit altijd beschouwd is als iets dat zuiver is – zonder precies te weten waarom; de redeneringen die de wetenschap het licht heeft doen zien, zijn heel recent. Maar op de een of andere manier vertegenwoordigde wit zuiverheid, onschuld, reinheid. En iedere godsdienst heeft de duivel als zwart afgeschilderd. Dit zijn symbolen. De duivel is niets anders dan hebzucht. Hij blijft alles maar absorberen; hij wijst nooit iets af. Het wit is niet hebzuchtig. Het hoopt nooit iets op, het blijft het naar de bron weerspiegelen. De duivel is een bedelaar; daarom is hij als zwart afgeschilderd. Maar het wit is de volkomen eenvoud. Deze symbolen hebben duizenden jaren voortbestaan, maar de implicaties ervan en de wetenschappelijke redenen zijn nu pas beschikbaar gekomen.

Wanneer je zegt, Amrito: 'Plotseling merkte ik dat er enkel gepraat was', vergeet je de waarnemer, de luisteraar. Je raakte zo op het luisteren gefocust, dat je vergat wie er luistert. Dit is wat ik de subtiele listigheid van de mind noem. Het was nog altijd twee, maar het slaagde erin je te misleiden alsof het één was: 'Er was geen spreker.' Dit zijn de rationalisaties van de mind. Die zeiden: 'Kijk, er is enkel gepraat, geen spreker!' Maar hoe zit het met de luisteraar?

Overall waar er twee zijn, zijn er drie. En je raakte onder de indruk van het feit dat er geen spreker was en het spreken ging door, en je vergat – wie is zich ervan bewust dat er geen spreker is? En wie is zich bewust van het spreken? Je was daar, volkomen daar, en de dualiteit was niet verdwenen.

'Jarenlang had ik geluisterd naar de uitspraak dat de waarnemer en wat waargenomen wordt, één zijn.' Je hebt naar die uitspraak van J.Krishnamurti geluisterd. Maar soms voel ik me zo eigenaardig dat J.Krishnamurti misschien meer sprak dan ieder ander voor hem... Ik zeg voor hem, niet na hem – ik leef nog altijd; die arme kerel is dood! Wie nam deze beslissing, toen hij zei dat de waarnemer en wat waargenomen wordt, één zijn? Wie was zich ervan bewust dat de waarnemer en wat waargenomen wordt, één zijn? Wie was de getuige? En geen enkel persoon heeft gedurende heel zijn vijftig jaren van onafgebroken onderwijzen ooit de vraag ter sprake gebracht van: 'Ik kan begrijpen dat de waarnemer is wat waargenomen wordt, maar wie is de getuige?'

Een getuige is beslist vereist, iemand die op de achtergrond staat en ziet dat de waarnemer en wat waargenomen wordt, één zijn. Opnieuw is hij in dezelfde misvatting terechtgekomen. Daarom zei ik dat ik hem volledig ga aanvechten.

Je zegt: 'Ik zag dat er geen kamer was.' Waar was je dan?

Het woord 'kamer' is van grote betekenis. Het betekent eenvoudig ruimte. Mensen zijn de grondbetekenis van het woord 'kamer' volledig vergeten. Wanneer je alle meubelen uit je kamer verwijdert, alle boekenplanken, alles eruit, dan zeg je: 'Nu lijkt de kamer ruimer.' Al die dingen waren een obstakel voor de kamer. Ze vulden de ruimte. Als je zegt: 'Ik zag dat er geen kamer was', dan was jij er, en je hele aanwezigheid heeft een bepaalde ruimte nodig. Dat is jouw kamer. Het kan zijn dat je kamer geen muren heeft. Zelfs als je de hele hemel tot je kamer maakt – het maakt niet uit hoe groot de kamer is; als jij er bent, ben je omgeven door ruimte. Zonder ruimte kun je er niet zijn. En die ruimte is de echte kamer.

Ik logeerde vaak in het huis van een hele rijke man. Hij was zo rijk dat hij de gewoonte had allerlei oude rommel te verzamelen, en in het gastenhuis waar ik altijd logeerde, had hij van alles neergezet wat je je maar kunt voorstellen. Toen hij me voor de eerste keer meenam naar het gastenhuis, zei hij: 'Dit wordt je kamer.'

Ik keek naar binnen en zei: 'Maar waar is de kamer?' Een grote, prachtige piano, radio's, heel kostbaar meubilair, veel schilderijen, en zelfs had hij een prachtig televisietoestel, alhoewel er in die stad in die tijd nog geen televisie was. Op een dag komt er televisie. Ik zei: 'Ik zie zoveel dingen, ze hebben de kamer volledig geruïneerd! Als je wilt dat ik op deze plek verblijf, dan weiger ik. Je haalt alle rommel maar weg zodat ik wat ruimte kan krijgen.'

Hij kon me niet begrijpen. Hij zei: 'Wat bedoel je met ruimte?'

Ik bedoel dat 'kamer' eenvoudig ruimtelijkheid betekent. De kamer kan groter zijn, kan kleiner zijn, maar als je er bent, creëert je aanwezigheid een ruimte om je heen. Zover als je kunt kijken – dat is de muur van je ruimte. Die verdwijnen beide tegelijk. Maar dan is er niemand om te zeggen: 'De kamer is verdwenen. Ik ben ook verdwenen.' Je kunt niet zeggen: 'Ik ben ook verdwenen.' Er is niemand om iets te zeggen. Geen kamer, geen jij, geen waarnemer, geen waargenomen iets. Enkel een pure stilte zonder een enkel geruis.

Een beroemd Soefi verhaal over Moella Nasroeddin... In het stadscafé schepte hij er altijd over op dat hij een heel grootmoedig mens is, heel medelevend. Mensen werden er moe van. Ze zeiden: 'We hebben hier zo vaak naar geluisterd, maar we hebben nog nooit een enkele daad van medeleven, grootmoedigheid, vriendschappelijkheid gezien. Bewijs het!' Hij zei: 'Dat is goed, jullie zijn allemaal uitgenodigd' – een groep van honderd mensen uit het cafetaria – 'om vandaag naar mijn huis te komen voor het avondeten. Vergezel me maar en dan maak je de daad mee.'

In de hitte van de discussie had hij dit gezegd, maar naarmate hij dichterbij huis kwam, beseftte hij wat hij gedaan had. 's Morgens had zijn vrouw hem weggestuurd om wat groente op de markt te halen, en de hele dag had hij hier en daar wat rondgezworven. Hij was de hele dag niet thuisgekomen. En hij wist heel goed, zoals elke echtgenoot weet, dat er in de wereld maar één echtgenoot is: het zijn allemaal pantoffelheden.

Hij was zich er ook van bewust dat er in huis niets was voor honderd mensen – en hij heeft ze voor het avondeten uitgenodigd! Hij kwam tot bedaren, ging langzamer lopen, en zei toen tenslotte: 'Luister, jullie zijn allemaal echtgenoten en we kennen allemaal de werkelijke situatie. Ik hoef het jullie niet uit te leggen. Wachten jullie alsjeblieft buiten. Laat mij eerst naar binnen gaan en een manier vinden om mijn vrouw te vertellen dat zonder het haar mede te delen, ik honderd gasten heb uitgenodigd voor het avondeten.'

Het was begrijpelijk. Iedereen was een echtgenoot, dus er was geen sprake van het niet begrijpen. Ze bleven buiten staan. Moella Nasroeddin ging naar binnen, sloot de deur... en de vrouw was woedend! De hele dag had ze gewacht, hongerig omdat er geen eten was, geen groente, met niets in huis. Moella Nasroeddin zei: 'Er is een tweede probleem. Ik zit in een nog problematischer situatie. Help me eerst.'

De vrouw zei: 'Wat is het probleem?'

Moella Nasroeddin zei: 'In de hitte van de discussie heb ik honderd mensen uitgenodigd voor het avondeten. Ze staan buiten voor de deur.'

De vrouw zei: 'Mijn God, ben je krankzinnig? Er is zelfs voor ons tweeën geen eten! Wat wil je nu wat ik doe?'

Hij zei: 'Gewoon iets simpels. Je gaat naar buiten en vraagt ze waarom ze daar staan.'

Natuurlijk zeggen ze: "Moella Nasroeddin heeft ons voor het avondeten uitgenodigd." Vertel ze dat er een misverstand geweest moet zijn, want hij is sinds de ochtend niet meer verschenen: "Waar hebben jullie hem gezien? Ik wacht op hem."

De vrouw voelde zich ook een beetje gek, want Moella stond binnen... maar er was geen andere manier. Uiteindelijk ging ze aarzelend naar de deur, opende de deur alleen maar een klein stukje en vroeg: 'Waarom deze menigte? Wat doen jullie hier?'

Ze zeiden: 'We zijn geen menigte. We zijn vrienden van Moella Nasroeddin, uw man. En hij heeft ons voor het avondeten uitgenodigd.'

De vrouw zei: 'Hij heeft vanochtend het huis verlaten en sindsdien is hij niet teruggekeerd. Er moet een of ander misverstand zijn.'

Ze zeiden: 'Er is geen misverstand. Honderd mensen zijn getuige: hij kwam met ons mee en hij ging door deze deur naar binnen.'

De vrouw wist niet wat ze moest doen, want de Moella was binnen. Moella luisterde ook. Hij ging naar boven en vanuit het raam zei hij: 'Mannen, luister! Kunnen jullie iets eenvoudigs niet begrijpen, dat Moella misschien met jullie meegekomen is en door de achterdeur verdwenen kan zijn. En schaam jullie! Redetwisten met een arme vrouw!'

Soefis hebben het verhaal eeuwenlang gebruikt. Deze verhalen zijn zo eenvoudig en zo mooi, maar zo vol van betekenis.

Je zegt, Amrito: 'Ik zag dat er geen kamer was.' Het is onmogelijk. Je moet de situatie van Moella Nasroedin begrijpen. Hij ontkent dat hij in het huis is. Zijn hele ontkenning is een bewijs dat hij in het huis is.

Je kunt niet zeggen: 'Ik ben niet.' Wie zegt dat dan? Door te zeggen 'ik ben niet', heb je bewezen dat je bent.